

Een negentiende-eeuwse kunsthistorica van naam: G. H. Marius

Het RKD beschikt naast een groot aantal archieven van kunstenaars, ook over diverse van schrijvers over kunst en kunsthistorici. Deze zijn belangrijk voor de kennis van cultuur en kunst. Vooral de geschiedenis van het kunsthistorisch vakgebied is hiermee gediend. Onder deze auteurs vinden wij Gerharda (Grada) Hermina Marius (geboren 7 juni 1854 te Hengelo en overleden op 8 november 1919 te Den Haag) die als schrijfster over kunst - zij was tevens beeldend kunstenaar - een rol van betekenis gespeeld heeft. Haar correspondentie met eigentijdse kunstenaars, kunstkenner en geleerden, haar aantekeningen, handschriften en (concepten van) artikelen die zich grotendeels op het RKD, maar ook gedeeltelijk in het Gemeentearchief van Den Haag bevinden, tonen dat duidelijk aan. Haar betekenis voor de kunstgeschiedenis van de negentiende eeuw wordt reeds door haar eigentijdse biografen Jan Veth en Prof.dr. W. Martin terecht onderstreept. Een enkel woord over karakter en levensloop van deze schrijfster is hier nu wellicht op zijn plaats.

G. H. Marius, dochter van een arts, kreeg de gelegenheid om schilder- en tekenles te nemen op het atelier van de schilder J. Striening te Deventer. Eerst laat, in haar 26ste levensjaar, nam zij schilderlessen op de kunstacademie te Amsterdam, onder leiding van Prof. A. Allebé. Haar slechte gezondheid was tijdens haar loopbaan een zware handicap. Gedreven door haar wilskracht en grote belangstelling voor de kunsten, maar ook door met haar krachten te woekeren, heeft zij evenwel veel tot stand gebracht.

Na haar studietijd vestigde zij zich in Den Haag als kunstschilderes en uitte zich aanvankelijk voornamelijk in het figuurschilderen en bepaalde zich allengs met groot talent tot het stilleven. Vooral haar stillevens in aquarel die gevoelig en meer visionair-lyrisch van karakter zijn dan concrete vormen tonen, trokken spoedig de aandacht. Haar schilderijen tonen daarentegen dikwijls een durf en kracht, waarin men de hand van een vrouw niet direkt vermoeden zou. In de jaren van haar kunstenaarschap trok zij veel op met de schilderessen Etha Fles, Anna Abrahams en Suze

A Nineteenth-Century Art Historian of Repute: G. H. Marius

In addition to its sizeable collection of artists' archives, the RKD avails itself of the works of writers of art and art history. These are not only important to the understanding of art and culture. They also contribute to the history of art history itself.

Among these authors is Gerharda (Grada) Hermina Marius, born 7 June 1854 in Hengelo and died 8 November 1919 in the Hague. Although Miss Marius was an artist as well, her writings on art have played a significant role. Her correspondence with contemporary artists, art experts, and scholars, her notes and articles, most of which can be found at the RKD (some are in the Hague Municipal Archives), are living proof of this. Her contribution to nineteenth-century art history is documented by her contemporary biographers Jan Veth and Prof. W. Martin -and rightly so. Some mention of this writer's character and life, at this point, would not be untoward.

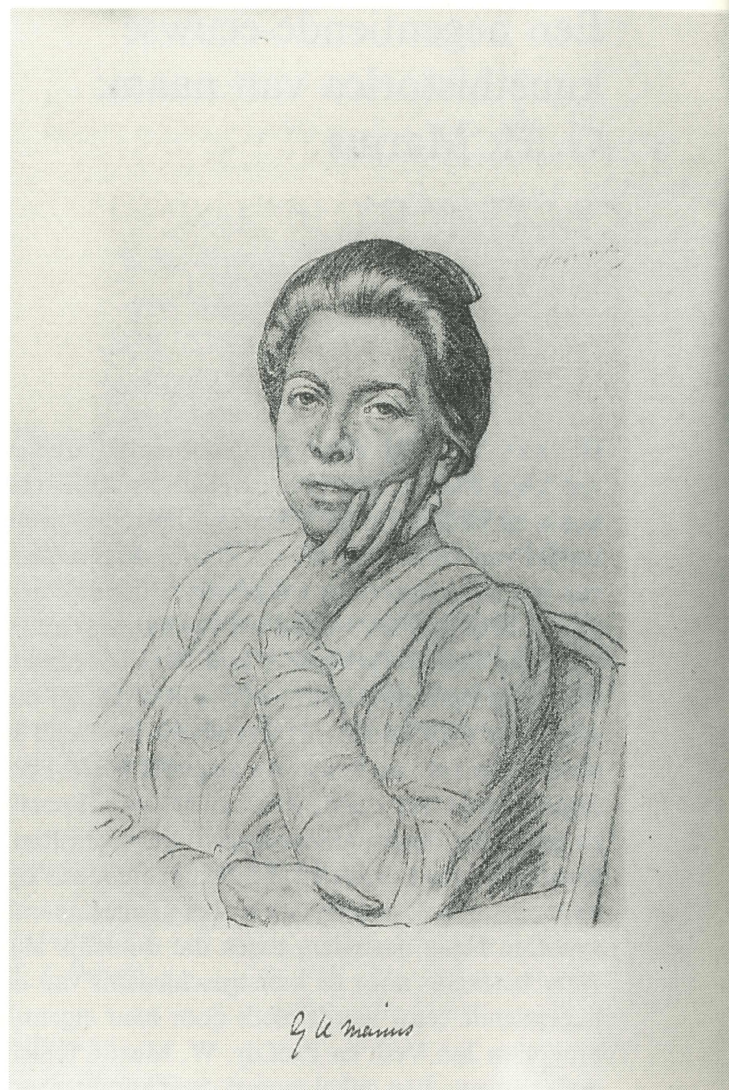
Miss G.H. Marius, a doctor's daughter, was given the opportunity to take painting and drawing lessons in the studio of the painter J. Striening in Deventer. Getting a relatively late start at age 26, she took painting lessons at the Amsterdam Art Academy under Prof. A. Allebé. Her poor health handicapped her throughout her career. However, driven by sheer will, and using every ounce of her strength, she was nonetheless quite prolific.

Following her study, she established herself in the Hague as a painter, expressing herself, especially in the beginning, in figurative paintings and gradually showing her great talent for still life. Her still-life watercolours, in particular, quickly drew attention. These display a sensitivity and have a more visionary and lyrical character than concrete form. Nonetheless, her paintings often have an unexpected daring and power for a woman artist. In her years as an artist, she kept company with the painters Etha Fles, Anna

Bischop-Robertson. De van haar vader geërfd literaire belangstelling had haar echter steeds meer tot letterkundige arbeid aangezet.

Sinds 1893 schreef zij op instigatie van de schrijver P.A.M. Boele van Hensbroek kritieken in het tijdschrift *De Nederlandsche Spectator* en sindsdien werkte zij dikwijls onder het pseudoniem 'G'. Vanaf het jaar 1904 voerde zij echter het penseel niet meer en werd het schrijven haar voornaamste bezigheid. Haar kennis van de schilderkunst, speurzin en haar literair gevoel en ambities vormden een gelukkige combinatie, waaruit indicatief-bespiegelende en esthetisch-historisch juist aangevoelde artikelen en kritieken voortkwamen die ook veel weerklank vonden en haar grote bekendheid en autoriteit gaven onder kunstkenners, kunstenaars en geleerden.

Behalve voor *De Nederlandsche Spectator* schreef zij ook voor andere Nederlandse periodieken, zoals *De Gids*, *De Nieuwe Gids*, *De Kroniek*, *Elseviers Geïllustreerd Maandschrift*, *Onze Kunst en Woord en Beeld*. In 1903 verscheen haar magnum opus, waarmee zij algemene bekendheid verwierf: *De Hollandse Schilderkunst in de Negentiende Eeuw*. Het boek was het eerste samenvattende overzicht van dit tijdvak en bleef ook lang daarna het enige belangrijke standaardwerk. Van de zijde van critici klonk echter hiertegen het bezwaar, dat Marius in het boek een al te grote nadruk had gelegd op de latere negentiende-eeuwse, impressionistische schilderkunst. Vooral de door haar geuite bewondering en voorkeur voor diverse bekende leden van de Haagse School, van wie zij verschillende persoonlijk kende, zou aan dit vermeende gebrek ten grondslag hebben gelegen. Het boek vond toch zoveel weerklank dat het in 1906 in de Duitse en in 1908 in de Engelse taal vertaald werd. Nog in 1920, vlak na haar dood, deed de kunsthistoricus prof. W. Martin een geheel herziene en aangevulde druk verschijnen. Eerder was er in 1905 van haar hand een populair boekje over Rembrandt verschenen, waarmee zij veel succes oogstte en als kenster van dit onderwerp erkenning vond. Getuige haar correspondentie met de Rembrandtkenner A. Bredius (bewaard in het Haags Gemeentearchief). Bij de viering van het 300ste gedenkjaar van Rembrandts geboorte in 1906 rees de vraag bij de redactie van *De Nederlandsche Spectator*: wat Rembrandt voor de eigen tijd betekende. De redactie van dit tijdschrift verzocht daarop Marius een enquête uit te schrijven en die namens *De Nederlandsche Spectator* te richten aan diverse eigentijdse kunstenaars van naam, met het verzoek schriftelijk te reageren op de specifieke vraag: welke betekenis heeft Rembrandts kunst voor de uwe gehad? Immers 'Juist in deze tijd', zo kwam het de redactie voor, was het 'belangrijk hierover de gevoelens van oorspronke-

titelpagina van / title page of '*De Hollandse Schilderkunst in de Negentiende Eeuw*'; portret van de auteur door / portrait of the author by H.J. Haverman

Abrahams, and Suze Bischop-Robertson. However, the literary interest she inherited from her father prompted her increasingly in the direction of literary efforts. In 1893, at the instigation of the writer P.A.M. Boele van Hensbroek, she began writing criticism for the magazine *De Nederlandsche Spectator*, often working under the pseudonym 'G'. Writing became her chief occupation from 1904 on, and she laid down her paintbrushes for good. Her understanding of painting, keen nose, literary sense, and ambition formed an auspicious combination. The result was a succession of distinctively reflective, aesthetic, and historical articles and perceptive criticisms which aroused great response and accorded her renown among art experts, artists, and scholars. Besides *De Nederlandsche Spectator*, Miss Marius wrote for

DE HOLLANDSCHE SCHILDERKUNST

IN DE NEGENTIENDE EEUW

DOOR

G. H. MARIUS

TWERDE GEHEEL HERZIENE DRUK

MET PORTRRET EN 132 PLATEN

's-GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF
1920

lijke kunstenaars in te winnen'. Marius ontving daarop verschillende, al dan niet uitvoerige antwoorden en persoonlijke ontboezemingen van kunstenaars die zij weer grotendeels in een volgend nummer van de *Spectator* woordelijk publiceerde.

In 1908 verscheen er in samenwerking met P.A.M. Boele van Hensbroek een prachttuitgave over het Museum Mesdag te Den Haag en kort daarop in 1910 een vertaling van het boek van de Franse auteur L. Bénédite over de schilderkunst van de negentiende eeuw.

In samenwerking met W. Martin verscheen in 1917 de thans nog gezaghebbende biografie over Johannes Bosboom. In die jaren verzorgde zij daarbij de kunstkritieken voor de toen bekende dagbladen *Het Nieuws van de Dag* en *Het Vaderland*. Daarbij waren ook artikelen over kunstenaars en over zaken van meer algemeen esthetisch-maatschappelijke aard. Uit deze goed

other Dutch periodicals, including *De Gids*, *De Nieuwe Gids*, *De Kroniek*, *Elseviers Geïllustreerd Maandschrift*, *Onze Kunst*, and *Woord en Beeld*. In 1903 her greatest work *De Hollandse Schilderkunst in de Negentiende Eeuw* (Dutch Painting of the Nineteenth Century) was published bringing her widespread notoriety. This book was the first comprehensive overview of this period and remained the only definitive work for a long time to come. Critics, however, remarked that Miss Marius placed too much emphasis on late nineteenth-century impressionist painting. Her admiration and preference for various, well-known members of the Hague School, some of whom she knew personally, would serve as grounds for this supposed shortcoming. The book, however, received so much response that it was translated into German in 1906, and into English in 1908. In 1920, just after her death, the art historian Prof. W. Martin brought out a completely revised and supplemented edition of the book. Previous to this, in 1905, she wrote a popular book on Rembrandt which brought her great success and recognition as an expert on the subject. Her correspondence with the Rembrandt expert A. Bredius (on file in the Hague Municipal Archives) attests to this. On the occasion of Rembrandt's 300th birthday in 1906, the editorial board of *De Nederlandsche Spectator* formulated the following question: what did Rembrandt signify to the current day? The editors asked Miss Marius to compose a questionnaire and send it to numerous well-known contemporary artists on behalf of *De Nederlandsche Spectator*. 'Precisely at this time' the editors said, 'it was important to seek out the feelings of original artists'. Miss Marius received a wide range of responses, from short answers to personal outpourings which she published in the following issue of *Spectator*, much of it verbatim. In 1908, Miss Marius produced a splendid book in collaboration with P.A.M. Boele van Hensbroek about the Mesdag Museum in the Hague. In 1910, she published a translation of a book on nineteenth-century painting by the French author L. Bénédite.

Together with W. Martin, she wrote the now still authoritative biography of Johannes Bosboom. In those years, she was also providing art criticism for the well-known newspapers of the day, *Het Nieuws van de Dag* and *Het Vaderland*. In addition, she wrote articles about artists as well as issues of a more socio-cultural nature. These

geschreven artikelen spreekt een gevoelige doch krachtige geest met een bijzondere smaak, maar ook met een haar eigen belangstelling voor jonge opkomende talenten en de dan nieuwe richtingen in de schilderkunst, waarbij kunstenaars van mindere grootheid evenmin vergeten werden. De verhouding van deze jongeren tot de oudere en gevestigde kunstenaars van de Haagse School bleef voor haar echter steeds hoofdzaak. Albert Verwey verwoordde dit in een kritiek toch wat al te gechargeerd: '...als geschiedschrijfster van een negentiende-eeuwsche schilderkunst die haar schoonste uitdrukking in de Haagsche School gevonden had, vleide het haar in een nieuw geslacht niets anders dan volgelingen en tegenstrevers van die belangrijkste te zien'. En elders daarin schreef hij: 'Zoals zij eigenlijk al het voorafgaande in die eeuw als een inleiding tot de Haagsche School beschouwt, kent zij al het volgende alleen als nabloei en terugwerking. En van een 'nieuwe formule' is voor haar eerst sprake na 1890', concludeerde Verwey.

Menig opstel is door een gedegen kennis en juist aanvoelen gekenmerkt en heeft daarom dikwijls nog actualiteitswaarde. Haar naam zal echter voortleven door het bovengenoemde standaardwerk over de negentiende-eeuwse Nederlandse schilderkunst dat zij terecht als haar belangrijkste werk beschouwde. De waarde van dit boek blijkt wel - ofschoon de opvatting hier en daar verouderd is - uit het feit dat hiervan nog in 1973 een Engelse heruitgave door de schrijfster over kunst, Geraldine Norman, verzorgd werd. Deze ging er overigens abusievelijk van uit - wellicht onder de indruk van de krachtige schrijfstijl - dat de auteur van dit belangwekkende boek van het mannelijk geslacht was.

drs. Willem Rappard
Conservator Afdeling Negentiende Eeuw

well-written pieces reveal a sensitive yet powerful spirit with unique taste. They also display her own interest in young, promising talent and the new directions painting was taking in which even virtually unknown artists were no less neglected. The relationship of these young people to the older and more established artists of the Hague School remained a chief issue for her. Albert Verwey recorded this somewhat overstated: '...as an historian of nineteenth-century painting, which found its greatest expression in the Hague School, she took pleasure in seeing in the new generation nothing other than followers and opponents of the most important people'. Further on, he wrote, 'Just as she sees previous events in the nineteenth century as nothing more than an introduction to the Hague School, she considers that which followed as only decline and retrospection. A 'new formula' only existed for her after 1890,' Verwey concluded.

Numerous of her essays, characterised by profound understanding and clear perception, continue to be of real value. However, her name will live on as a result of her standard work on nineteenth-century Dutch painting which she viewed, correctly, as her most important accomplishment. Though her opinions may appear dated from time to time, this book's value is best evidenced by the fact that the art writer Geraldine Norman oversaw its republication in English as recently as 1973, under the title Dutch Painters of the Nineteenth Century. Possibly as a result of her powerful writing style, Norman assumed that the author of this remarkable book was a man.

Willem Rappard
Curator, Nineteenth Century Department